

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 19.12.2007
KOM(2007) 825 galutinis

KOMISIJOS ATASKAITA

**2007 m. rugsėjo mėn. ketvirtoji Černobylio apsaugos fondo
įgyvendinimo pažangos ataskaita**

{SEC(2007) 1701}

1. ĮVADAS

Černobylio atominė elektrinė (toliau – ČAE) yra nutolusi 110 km į šiaurę nuo Kijevo, jos statybos buvo pradėtos aštuntajame dešimtmetyje. Iki 1983 m. veikė keturi blokai, kurie gamino apie 10 proc. Ukrainos elektros energijos. Avarijos metu buvo statomi du papildomi blokai. Šalia esančiame Černobylio mieste tuo metu gyveno 12 500 gyventojų.

Įvykus 1986 m. balandžio 26 d. avarijai, iš kaimyninių Černobylio apylinkių buvo evakuota apie 200 000 žmonių ir ypač pavojingomis sąlygomis buvo pastatyta apsauginė konstrukcija (kartais vadinama „sarkofagu“), kurioje palaidotos ČAE ketvirtojo bloko liekanos. Pirmasis, antrasis ir trečiasis blokai (veikę šalia ketvirtojo bloko) buvo pradėti eksploatuoti iš naujo ir atsirado baimė, kad įvyks dar viena avarija.

G7 valstybės ir Europos Komisija (toliau – EK) ėmėsi iniciatyvos teikti paramą avarijos pasekmėms sušvelninti. G7, EB ir Ukrainos susitarimo memorandume dėl Černobylio elektrinės uždarymo¹ iki 2000 m. perteikiamas šis įsipareigojimas, o Komisija atliko pagrindinį vaidmenį įgyvendinant šį susitarimo memorandumą per TACIS programą. G7 (dabar – G8) valstybės ir Komisija keliuose aukščiausiojo lygio susitikimuose dar kartą patvirtino savo ketinimą toliau teikti paramą.

Apsauginė konstrukcija neturėjo būti nuolatinė ir iš tiesų ji darėsi vis nestabilesnė, nes jos būklė blogėjo ir į vidų ėmė patekti lietaus vanduo. Dėl seisminių smūgių, labai nepalankių oro sąlygų ar tolesnio konstrukcijos būklės blogėjimo kilo pavojus, kad apsauginė konstrukcija gali sugriūti. Galimybė užkrėsti aplinkinę teritoriją bus tol, kol po apsaugine konstrukcija saugomos ypač radioaktyvios medžiagos nebus tinkamai izoliuotos nuo aplinkos.

1997 m. gegužės mėn. ES, JAV, Japonijos ir Ukrainos tarptautinių ekspertų grupė baigė rengti daugiadisciplinę statybų valdymo programą, pavadintą Apsaugos įgyvendinimo planu (toliau – AIP). AIP buvo numatyti atitaisomieji apsauginės konstrukcijos darbai, siekiant, kad ji taptų fiziškai stabili ir nepavojinga aplinkai. Tais pačiais metais G7, Komisija ir kiti paramos teikėjai kreipėsi į Europos rekonstrukcijos ir plėtros banką (toliau – ERPB) dėl Černobylio apsaugos fondo (toliau – ČAF), skirto finansuoti AIP, įsteigimo.

2007 m., praėjus dešimčiai metų nuo G7, EB ir Ukrainos susitarimo dėl AIP ir jo įgyvendinimo pradžios, daugelis jame nustatytų uždavinių buvo įvykdyta. Buvo pastatyta būtina vietos infrastruktūra ir įrenginiai ir užbaigtas apsauginės konstrukcijos stabilizavimas. Tai leidžia pradėti naujo saugaus gaubto (toliau – NSG), kuris yra paskutinis didelis statybos projektas teritorijoje, statybas.

Pradinė orientacinė AIP kaina (apskaičiuota 1997 m.) apytikriai buvo 758 mln. USD (768 mln. USD, įskaitant licencijavimo paramą), o statybos truko septynerius metus (1998–2005). 1997 m. lapkričio mėn. Niujorke buvo surengta pirmoji paramos

¹ 1995 m. gruodžio 20 d. Otavoje priimtas G7 valstybių vyriausybių, Europos Bendrijų Komisijos ir Ukrainos Vyriausybės susitarimo memorandumas dėl Černobylio atominės elektrinės uždarymo.

teikėjų konferencija, siekiant surinkti būtinas lėšas. Dvidešimt penkios valstybės skyrė apie 400 mln. USD, įskaitant 50 mln. USD Ukrainos įnašą natūra. Šios sumos pakako pradėti įgyvendinti pirmuosius AĮP uždavinius. Projektas realiai pradėtas įgyvendinti 1998 m. balandžio mėn., įkūrus Projekto valdymo skyrių (toliau – PVS).

1998 m. birželio 5 d. Tarybos sprendimu 98/381/EB dėl Bendrijos įnašo į Europos rekonstrukcijos ir plėtros banką Černobylio apsaugos fondui² nustatytas 100 mln. USD Bendrijos įnašo į ČAF, dėl kurio ji įsipareigojo 1997 m. G7 vadovų susitikime Denveryje, teisinis pagrindas. Ši suma buvo išmokėta per 1999–2000 m. iš TACIS finansinio paketo.

Antroji paramos teikėjų konferencija buvo surengta 2000 m. liepos mėn. Berlyne. 22 valstybės įsipareigojo skirti apie 320 mln. USD, taigi bendra lėšų suma, dėl kurios buvo įsipareigota per abi konferencijas, buvo beveik 768 mln. USD. Bendrija įsipareigojo skirti antrąjį 100 mln. EUR įnašą, patvirtintą Tarybos sprendimu 2001/824/EB³.

2003 m. PVS pateikė patikslintą tvarkaraštį ir pirmąją apytikriai 1 091 mln. USD išlaidų sąmatą, pagrįstą faktine užbaigtų projektų kaina ir tebevykdomų projektų sutarčių vertėmis. ERPB, kaip fondo valdytojas, įspėjo, kad, norint laikytis naujojo tvarkaraščio, būtinos papildomos lėšos. Naujausia sąmata buvo pagrindas paramos teikėjams 2005 m. gegužės mėn. Londone skirti papildomų lėšų įsipareigojimams. Atsižvelgiant į istorinį naštos pasidalijimą, Komisija papildomai įsipareigojo skirti 49,1 mln. EUR, taigi iš viso Komisijos įnašas į fondą sudarė jau 240 mln. EUR. Tačiau dėl vėlavimų, išaugusių išlaidų ir padidėjus darbo ir medžiagų kainoms, paramos teikėjų asamblėjai buvo paskelbta apie kitą didelį lėšų poreikio augimą, palyginti su pirmąja išlaidų sąmata (žr. toliau).

Pagal Tarybos sprendimo 98/381/EB 3 straipsnį ir Tarybos sprendimo 2006/908/EB dėl Bendrijos įnašų į ERPB Černobylio apsaugos fondui 4 straipsnį Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai privalo teikti fondo įgyvendinimo pažangos ataskaitas. Tokios ataskaitos buvo pateiktos 1999 m. spalio mėn.⁴, 2001 m. rugsėjo mėn.⁵ ir 2003 m. gruodžio mėn.⁶ Šia ataskaita atnaujinamos ankstesnės ataskaitos ir ji daugiausia pagrįsta paramos teikėjų asamblėjai pateikta pažangos informacija ir kita ERPB pateikta informacija⁷.

2. POLITINIAI IR INSTITUCINIAI ASPEKTAI

Dažnai buvo minima, kad stabili institucinė aplinka ir kompetentingas valdymas yra esminiai dalykai, siekiant tinkamai ir laiku įgyvendinti AĮP. Tačiau atsižvelgiant į projektų politinį matomumą, susijusias sumas ir skirtingas darbotvarkes, sunkumai buvo neišvengiami. Be to, dėl išskirtinių AĮP aspektų buvo būtinas specialus licencijavimo procesas ir reikėjo priimti atitinkamus teisės aktus.

² OL L 171, 1998 6 17, p. 31.

³ OL L 308, 2001 11 27, p. 25.

⁴ 1999 m. spalio 12 d. COM(1999)470.

⁵ 2001 m. gegužės 29 d. COM(2001)251.

⁶ 2004 m. gegužės 14 d. COM(2004)481.

⁷ Išplėstinė šios ataskaitos versija kartu su priedais pridėta prie šio dokumento.

Būtinybė prisiimti atsakomybę aukštesniu Ukrainos administracijos lygiu buvo pripažinta labai anksti. Šiuo atžvilgiu buvo imtasi praktinių priemonių, Ukraina tapo visateise Asamblėjos nare, o Jungtinis Ukrainos ir ERPB komitetas buvo įtrauktas į ČAF taisykles. 1997 m. sudarytas ir 1998 m. Ukrainos Parlamento ratifikuotas Ukrainos ir ERPB pamatinis susitarimas sukūrė ČAF veikimo Ukrainoje teisinį pagrindą. Šiomis priemonėmis buvo nustatytas tvirtas pagrindas, tačiau dažni vyriausybės ir aukštesnio lygio administracijos pasikeitimai neleido išlaikyti lyderystės tęstinumo, institucinio tęstinumo ir būtino stabilumo.

Vienas svarbus veiksnys, sukėlęs didelį rūpestį, buvo tas, kad 2005 m. administracinę atsakomybę už ČAE Kuro ir energijos ministerija perdavė Nepaprastųjų padėčių ministerijai. Nors tai buvo Ukrainos vidaus reikalas, dėl šių procesų buvo prarasta patirtis ir institucinis tęstinumas ir planai buvo neišvengiamai sutrikdyti.

2006 m. dėl NSG paskelbto konkurso kilo nesutarimų. Dėl skundų nagrinėjimo ir plačių diskusijų prieš paskiriant sutartį, visų pirma su Ukraina, įgyvendinimas vėlavo daugiau kaip vienerius metus ir dėl to pablogėjus padėčiai ir padidėjus valdymo išlaidoms kaina labai išaugo. Paramos teikėjai laikėsi tvirtos pozicijos, kad ČAF taisyklių būtina griežtai paisyti ir kad negalima nukrypti nuo konkurso procedūrų išvadų nustačius, kad pažeidimų nepadaryta.

AIP licencijavimo metodas taip pat pripažįstamas esminiu siekiant tinkamai įgyvendinti projektus. 2003 m. ministrų kabinetas patvirtino dekretą „AIP įgyvendinimo įsakymas“ dėl AIP reguliavimo peržiūrų ir patvirtinimų. Po šio dekreto 2004 m. viduryje buvo priimtas kitas dekretas, supaprastinęs pagal ČAF įsigyjamos įrangos sertifikavimo procedūrą.

Institucinė aplinka buvo viena iš pagrindinių priežasčių, kodėl buvo uždelsti Černobylio projektai. Tikimasi, kad panaudojant per ilgą laiką įgytą patirtį ir dabar, kai dėl AIP jau yra priimta dauguma svarbių sprendimų, ateityje projektai bus vykdomi sklandžiau. Tačiau NSG projektas, kurio kaina sudaro pusę AIP kainos, dar tik prasidės. Bet koks delsimas, ypač statybų etape, labai daug kainuotų, todėl visos šalys turi būti atidžios siekdamos, kad bet koks iškilusių problemų sukeltas poveikis būtų nedelsiant įvertintas ir kuo labiau sušvelnintas.

3. AIP ĮGYVENDINIMO BŪKLĖ

3.1. Dotacijų sutartys

ČAF finansiniai įsipareigojimai nustatyti ERPB ir Ukrainos paramos gavėjų sudarytose dotacijų sutartyse. Gavėjas gali sudaryti sutartis pagal suderintas lėšų paskirstymo schemas vadovaudamasis ERPB viešųjų pirkimų politika ir taisyklėmis. Bankas prižiūri, ar laikomasi reikalavimų, ir išmoka lėšas tiesiogiai sutarčių vykdytojams; Banko Branduolinės saugos skyrius ir paramos gavėjo PVS atlieka papildomą kontrolę. Iki šiol ERPB yra sudaręs 8 dotacijų sutartis.

Nuo 2007 m. birželio 30 d. pagal dotacijų sutartis buvo skirta 457 mln. EUR. 2007 m. liepos 17 d. asamblėja patvirtino 330 mln. EUR pagal dotacijos sutartį Nr. 8 ir įgaliojo banką skirti naujus įnašus pagal šią dotacijos sutartį, kol suma pasieks 490 mln. EUR.

Nuo 2007 m. liepos mėn. pagal septynias preliminarias dotacijų sutartis buvo sudarytos 138 sutartys, kurių vertė – 356 mln. EUR, iš jų 86 jau įvykdytos.

3.2. Stabilizavimas ir kiti projektai

Apsauginė konstrukcija, izoliavusi itin didelę radiaciją skleidžiančius šaltinius ir palaidojusi sunaikinto ketvirtojo bloko reaktoriaus liekanas, buvo baigta statyti 1986 m. lapkričio mėn. pabaigoje. Kai kurie iš jos struktūrinių elementų deformavosi ir juose atsirado plyšių, keliančių grėsmę, kad konstrukcija gali sugriūti. Siekiant sumažinti šią grėsmę, 2004 m. liepos mėn. buvo sudaryta sutartis su Ukrainos ir Rusijos konsorciumu (vadovaujamu Rusijos *Atomstroyeksport*) stabilizavimo priemonėms įgyvendinti. Šios priemonės sumažins griuvimo riziką per ateinančius 10–15 metų, o iki tol apsauginė konstrukcija bus uždengta NSG ir bus pradėtos ardyti nestabiliausios dalys.

Stabilizavimo darbai prasidėjo 2004 m. lapkričio mėn. ir buvo užbaigti iki 2007 m. pradžios pagal tvarkaraštį bei neviršijant biudžeto. Tai buvo labai sėkmingas darbas, atsižvelgiant į sudėtingas sąlygas apsauginėje konstrukcijoje (prieinamumas, nuolaužos, aukšti radiacijos lygiai ir tolesnių pokyčių nuspėjamumas). Siekis kuo labiau sumažinti darbuotojų radiacinę apšvitą buvo svarbiausias; ji buvo sumažinta atidžiai planuojant darbus, vykdant mokymus, užtikrinant apsaugą ir surenkant konstrukcijos detales radiacijos nepaveiktoje statybų teritorijos vietoje.

ERPB taip pat pranešė apie didelę pažangą infrastruktūros projektų srityje.

3.3. Naujas saugus gaubtas (NSG)

Nauju saugiu gaubtu (NSG) vadinamas arkos formos statinys, kuris bus sumontuotas saugioje vietovėje netoli ketvirtojo bloko ir uždengs senąją apsauginę konstrukciją. Jis yra skirtas izoliuoti radioaktyviąsias medžiagas nuo aplinkos iki 100 metų laikotarpiui. Jame taip pat bus įranga ir priemonės, skirtos prireikus išardyti esamą apsauginę konstrukciją ir pašalinti medžiagas, kuriose yra kuro.

Konkurso procedūros dėl NSG vyko gerokai ilgiau, nei planuota. Projektavimo grupė iki 2003 m. birželio mėn. baigė rengti detaliojo projekto ir statybų konkurso dokumentus, tačiau susitarti dėl galutinio konkurso pavyko tik 2004 m. kovo mėn., paskelbus kvietimus teikti techninius pasiūlymus. 2004 m. lapkričio mėn. buvo gauti trys pasiūlymai. Ypač kruopščiai patikslinus techninius ir norminius reikalavimus, dėl įtakos tvarkaraščiui ir kainos komercinius pasiūlymus buvo pasiūlyta teikti dviem konsorciумams (*Novarka* ir *CH2M Hill*). Iki 2006 m. vasario mėn. buvo užbaigtos peržiūros ir vertinimo procedūros.

Tolesnis NSG vertinimo procesas buvo gana ilgas, nes dėl viešųjų pirkimų buvo pateiktas skundas, o kai kuriems Ukrainos pareigūnams iškilo abejonių dėl rezultatų, taigi reikėjo atlikti papildomą peržiūrą vadovaujantis Černobylio apsaugos fondo taisyklėmis ir ERPB viešųjų pirkimų politika bei taisyklėmis.

Visi neišspręsti klausimai buvo išspręsti susijusioms šalims priimtiniu būdu ir nepriklausomi stebėtojai patvirtino, kad derybos dėl sutarties, vykdomos iki sutarties skyrimo, vyko tinkamai. 2007 m. liepos 17 d. Asamblėjoje paramos teikėjai įgaliojo Banką patvirtinti, kad jis neprieštarauja dotacijos sutarčiai Nr. 8 dėl NSG ir

patvirtino pradinį įnašą. Bankas ir Ukrainos valdžios institucijos pasirašė dotacijos sutartį rugpjūčio mėn. pradžioje. Rugpjūčio 9 d. ČAE išsiuntė *Novarka* laišką dėl sutarties paskyrimo, o pati sutartis buvo pasirašyta 2007 m. rugpjūčio 24 d. Pagal šiuo metu galiojančią tvarkaraštį NSG numatoma užbaigti iki 2011 m. gruodžio mėn.

3.4. Sveikata, sauga ir aplinka

1998 m. vadovaujantis įprastine ERPB politika parengtas aplinkos apsaugos veiksmų planas reguliariai atnaujinamas, o Banko Aplinkosaugos departamentas ir jo nepriklausomi konsultantai periodiškai atlieka plano auditą.

Svarbu pažymėti, kad 2004 m. buvo pradėtos įgyvendinti biomedicininės ir medicininės patikros programos ir patikrinta daugiau kaip trys tūkstančiai žmonių. Įvykdžius 86 sutartis, nebuvo užfiksuota jokių radiologinių ar pramoninių avarių, kurios būtų sukėlusios sunkių pasekmių.

3.5. Radioaktyviųjų atliekų tvarkymas

Ukrainos valdžios institucijos turi skirti nuolatinę dėmesį atliekų tvarkymo problemoms ir radioaktyviųjų atliekų tarptautinių projektų koordinavimui, kad AIP nebūtų nepagrįstai uždelstas. Problemoms, kurias reikia išspręsti skubiausiai, buvo nustatytos sušvelninimo priemonės (įskaitant papildomą vietą didelio radioaktyvumo atliekų saugojimui, kurią užtikrino TACIS finansuojamas Pramoninis kietųjų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo kompleksas), taigi trumpuoju laikotarpiu atliekų saugojimas neturės poveikio svarbiausiems AIP užbaigimo darbams.

4. PATIKSLINTAS TVARKARAŠTIS IR IŠLAIDŲ ŠAMATA

4.1. Tvarkaraštis

AIP pradėtas įgyvendinti 1998 m. pabaigoje, mobilizavus PVS ir sudarius sutartis su Ukrainos branduolinio reguliavimo institucijos licencijavimo konsultantu ir dėl ankstyvų konkursinių projektų. Nepaisant vėlavimų, nei apsauginės konstrukcijos stabilizavimas, nei AIP užduočių įgyvendinimas neturėjo įtakos svarbiausiems AIP darbams, kuriuos visą laiką lėmė su NSG susijusi veikla.

Iki 2003 m. vidurio PVS tikėjosi, kad NSG gali būti pradėtas eksploatuoti iki 2008 m. pabaigos, patvirtintus koncepcijos projektą bei detalų projektą ir NSG statybai trunkant 5 metus, tačiau dėl konkurso procedūrų nulemtų uždelsimų PVS vėliau buvo priverstas atlikti patikslinimus.

Pagrindiniai NSG etapai

Užbaigti darbai:

2001 m. balandžio mėn. Saugaus gaubto strategija (P10 programinis sprendimas)

2001 m. liepos mėn. Pradėtas darbas su koncepcijos projekto techninėmis sąlygomis

2002 m. gegužės–spalio mėn. Pranešimas dėl veiksmų tęsimo / Koncepcijos projekto sutarties skyrimas

- 2003 m. birželio mėn. Užbaigtas koncepcijos projektas
- 2003 m. gruodžio mėn. Koncepcijos projektas pateiktas reguliavimo peržiūrai
- 2004 m. kovo mėn. Kvietimai teikti detaliojo projekto ir statybos projekto pasiūlymus
- 2004 m. liepos mėn. Ministrų kabinetas patvirtino koncepcijos projektą
- 2004 m. lapkričio mėn. 1 etapas – gauti (techniniai) pasiūlymai
- 2005 m. rugsėjo mėn. Komerciniai dviejų konkurse dalyvaujančių konsorciūmų pasiūlymai
- 2005 m. lapkričio mėn. Patikslinti komerciniai pasiūlymai
- 2006 m. vasario mėn. Baigtas vertinimas
- 2006 m. rugsėjo mėn. ERPB viešųjų pirkimų ir sutarčių skyrimo komitetas (VPK) po peržiūros patvirtina vertinimą
- 2006 m. gruodžio mėn. iki
- 2007 m. birželio mėn. Diskusijos iki sutarties dėl NSG skyrimo
- 2007 m. rugpjūčio mėn. NSG sutarties skyrimas

Planuojama:

- 2008 m. gruodžio mėn. NSG detaliojo projekto užbaigimas (16 mėnesių)
- 2011 m. gruodžio mėn. NSG užbaigimas (3 m. trukmės statybos)

4.2. Išlaidų sąmata

Pradinė orientacinė AĮP kaina 1997 m. buvo 758 mln. USD, prie jos buvo pridėta vienkartinė 10 mln. USD suma, skirta paramai reguliavimo institucijoms, taigi iš viso suma sudarė 768 mln. USD. Šis skaičius buvo pateiktas preliminarioje išlaidų sąmatoje, kuri buvo tinkama pagrįsti tarptautinį lėšų skyrimą.

ERPB ir PVS asamblėjai pareiškė, kad AĮP – tai koncepcinis dokumentas, kuriame nurodomi tik pagrindiniai projektų elementai. Įgyvendinant AĮP taikymo sritis pasikeitė, siekiant atsižvelgti į naujus poreikius arba pašalinti nebebūtinus užduotis. AĮP buvo padaryta prielaida, kad pagrindiniai parengiamieji ir infrastruktūros darbai bus jau atlikti, bet iš tiesų daugelis tų projektų turėjo būti įtraukti į taikymo sritį. AĮP nebuvo numatyta laiko reguliavimo procesui, dėl to išlaidos dar padidėjo, taip pat nebuvo įtrauktos su fondo valdymu susijusios išlaidos. Tačiau didžiausios sumos, pridėtos prie išlaidų, buvo skirtos nenumatytiems atvejams ir NSG kainų augimui (šios išlaidos nebuvo įtrauktos į 1997 m. orientacinę sumą). Kai kurie iš pagrindinių išlaidų elementų, t. y. išlaidos plienui, energijai, betonui ir išlaidos Ukrainos darbo jėgai nuo 1997 m. labai padidėjo (gerokai viršijo vidutinę infliacijos normą).

2003 m. PVS pateikė pirmą išlaidų sąmatą, pagrįstą faktinėmis užbaigtų projektų išlaidomis, tebevykdomų projektų sutarčių vertėmis ir dar nepradėtų projektų sąmatomis, kurios suma sudarė 1 091 062 000 USD. 2006 m. vasario mėn. paramos teikėjų asamblėjai buvo pateikta patikslinta sąmata. Joje pagal projektų dalių eigą ir įvykdymą buvo pakoreguotos pirmesnės sąmatos sumos, taip pat atsižvelgta į dviejų konkurso dalyvių pasiūlytas NSG kainas. Šios išlaidos buvo gerokai didesnės, nei planuota, todėl AIP išlaidų sąmatos suma padidėjo iki 1 204 103 000 USD.

Kadangi uždelstos konkurso procedūros turėjo įtakos sutarties dėl NSG sudarymui, išlaidos didės atsižvelgiant į konkurso nuostatas. 2007 m. liepos 17 d. paramos teikėjų asamblėjoje PVS pristatė savo naujausią AIP išlaidų prognozę – 1 390 mln. USD, taigi, palyginti su jo ankstesne sąmata, išlaidos padidėjo 186 mln. USD. Svarbiausi pasikeitimai, nulėmę tokį padidėjimą, buvo šie: išaugusios išlaidos dėl pavėluoto sutarties dėl NSG skyrimo (87,5 mln. USD), sumos USD padidėjimas dėl euro ir JAV dolerio santykio (51,3 mln. USD) ir padidėjimas dėl NSG išlaidų augimo vykdymo metu (47,3 mln. USD).

Kitas svarbus žingsnis vertinant kainą – detaliojo NSG projekto užbaigimas, nes po to bus galima tiksliai apskaičiuoti medžiagų, kurių iš tiesų reikia, kiekius ir kainą. Tikimasi, kad šiuos duomenis pavyks gauti iki 2008 m. pabaigos (praėjus apytikriai 16 mėnesių nuo sutarties skyrimo).

5. FINANSINĖ APŽVALGA

5.1. Pajamos ir išlaidos

2007 m. birželio mėn. pabaigoje bankas iš viso fiksavo 739 mln. EUR įnašus į ČAF, o ši suma atitiko įsipareigojimus pagal susitarimus dėl įnašų, paaukotas lėšas ir įnašus natūra. Fondas iš viso surinko 71 mln. EUR palūkanų, taigi iš viso suma sudaro 810 mln. EUR. Be to, vis dar galioja įsipareigojimai skirti lėšų (daugiausia prisiimti 2005 m. gegužės mėn. Londone vykusiame lėšų kaupimo renginyje), kurių suma yra apie 100 mln. EUR ir kurios turi būti skirtos pagal susitarimus dėl įnašų ir kaip faktinės įmokos.

Iki 2007 m. birželio 30 d. pagal iki to laikotarpio sudarytas 7 dotacijų sutartis buvo skirta 457 mln. EUR. Bendra sutarčių, sudarytų pagal šias dotacijų sutartis, vertė buvo 356 mln. EUR, iš jų 308 mln. EUR buvo išmokėta.

2007 m. birželio 30 d. nepaskirstytų lėšų suma buvo apytikriai 300 mln. EUR. Ši suma padidės maždaug iki 400 mln. EUR, jei tik bus įvykdyti įsipareigojimai skirti lėšų, kurie dar nėra įforminti.

5.2. Nauji įsipareigojimai skirti lėšų

AIP išlaidų sąmata, kurios suma sudarė 1 091 mln. USD, buvo išsamiai analizuojama 2004 m. balandžio mėn. paramos teikėjų asamblėjoje. Tuo metu buvo paaiškinta, kad pagal ČAF turimų lėšų, dėl kurių skyrimo dar nėra oficialiai įsipareigota, nepakako užtikrinti būsimos dotacijos sutarties dėl naujo saugaus gaubto veiksmingumą.

Paramos teikėjams susitarus dėl atitinkamų įnašų, 2005 m. gegužės 12 d. Londone, ERPB įvyko dar vienas renginys, kuriame įsipareigota skirti lėšų. Paramos teikėjai

įsipareigojo skirti sumą, lygiavertę 181 496 mln. EUR, įskaitant 49,1 mln. EUR Komisijos įnašą, 22 mln. EUR Ukrainos įnašą ir – pirmą kartą – Rusijos 10 mln. EUR įnašą. Pirmoji Komisijos įnašo dalis (14,4 mln. EUR) buvo sumokėta į ČAF pagal 2006 m. gruodžio 4 d. Tarybos sprendimą⁸, antroji dalis (10 mln. EUR) bus finansuojama pagal Bendradarbiavimo branduolinės saugos srityje priemonę ir bus išmokėta 2007 m. Likusi Komisijos įsipareigotų skirti lėšų dalis bus išmokėta 2008–2011 m. laikotarpiu.

Šiuo metu ČAF yra pakankamai lėšų tam, kad būtų galima užbaigti pirmąjį sutarties dėl NSG etapą, tačiau turimų lėšų ir vis dar neįvykdytų įsipareigojimų skirti lėšų, kurie turės būti įforminti pagal sutartis dėl įnašų, nepakaks padengti visos sutarties kainos.

G8 narės ir Komisija, kaip pagrindinės ČAF įmokų mokėtojos, patvirtino savo įsipareigojimą skirti lėšų AIP užbaigti. Tai aiškiai nurodyta G8 Branduolinės saugos ir apsaugos grupės (BSAG) ataskaitoje 2007 m. liepos mėn. G8 aukščiausiojo lygio susitikimų Sankt Peterburge lyderiams. Ne taip seniai, 2007 m. birželio mėn. Heiligendame vykusio G8 aukščiausiojo lygio susitikimo priimtoje deklaracijoje teigiama:

„...Pripažindamos 1986 m. Černobylio avarijos reikšmę, dar kartą patvirtiname savo įsipareigojimus – pagal ankstesnes G7/G8 aukščiausiojo lygio susitikimų deklaracijas ir susitarimo memorandumus ir per Černobylio apsaugos fondo (ČAF) bei Branduolinės saugos sąskaitos (BSS) programas – imtis bendrų pastangų kartu su Ukraina siekiant atkurti saugias sugedusio reaktoriaus bloko teritorijos sąlygas.“

6. TOLESNI EUROPOS KOMISIJOS VEIKSMAI IR PARAMA

Kaip pagrindinė ČAF įmokų mokėtoja, Komisija labai atidžiai stebi su fondu susijusių reikalų, visų pirma tų, kurie įtraukti į tvarkaraštį ir kurie turi finansinį poveikį, eigą. Komisijos tarnybos reguliariai palaiko ryšius su kitais pagrindiniais paramos teikėjais, visų pirma iš ES, ir su ERPB. Komisija teikė savo politinę paramą visada, kai to reikėjo, pavyzdžiui, patvirtindama fondo taisykles (kurios pagrįstos Banko viešųjų pirkimų taisyklėmis) vykstant NSG konkursui.

Komisijos parama Černobylio projektams neapsiriboja ČAF. Įgyvendinant 1995 m. G7, EB ir Ukrainos susitarimo memorandumą dėl Černobylio uždarymo didelę reikšmę turėjo TACIS. Iki šiol EB skyrė maždaug 470 mln. EUR Černobylio ir susijusiems projektams, ir pagrindinė šių lėšų dalis buvo skirta iš TACIS biudžeto. Šiais projektais buvo tiriamos, vertinamos ir švelninamos Černobylio avarijos pasekmės ir teikiama parama nutraukiant 1, 2 ir 3 blokų eksploataciją. EB taip pat skyrė lėšų papildomoms pakaitinės energijos išlaidoms po to, kai 2000 m. buvo uždarytas paskutinis veikiantis blokas. Kiti projektai buvo susiję su socialinėmis ir regioninėmis Černobylio AE uždarymo pasekmėmis ir pagal juos buvo teikiama parama Ukrainos elektros energijos sektoriaus reformai.

Komisija rėmė pramoninio kietųjų radioaktyviųjų atliekų tvarkymo komplekso (PKRATK) statybas, kurios jau artėja prie pabaigos, ir projektus pagal ERPB

⁸ OL L 346, 2006 12 9, p. 28.

branduolinės saugos sąskaitą. Ji taip pat teikė paramą Ukrainai organizuojant 2006 m. konferenciją, skirtą pažymėti 20-ąsias avarijos metines. Socialinės ir sveikatos srityje šiuo metu Komisija remia CORE programą. Taip pat planuojama remti projektą, skirtą gerinti vaikų, gyvenančių teritorijoje, kuriai avarija turėjo poveikio, sveikatą.

Padidėjusios išlaidos, kad ir kokios jos būtų neišvengiamos, verčia susirūpinti. Komisija ir toliau vykdys savo įsipareigojimus Černobylio procesui ir planuoja dėti papildomų pastangų pagal istorinį naštos pasidalijimą, tačiau negalima tikėtis, kad ji ir toliau dengs visas padidėjusias išlaidas vien riboto branduolinės saugos priemonės biudžeto lėšomis; tai būtų žalinga kitiems branduolinės saugos projektams. Neseniai fondo paramos teikėja tapusios Rusijos Federacijos įnašas ir papildomas Ukrainos įnašas padėjo sumažinti lėšų trūkumą, tačiau tikimasi, kad Ukraina prisiims vis didesnę atsakomybę už projektus ir jos finansinės naštos dalis padidės.

7. IŠVADOS

Pagal apsaugos įgyvendinimo plano (AIP) projektus buvo padaryta didelė pažanga, visų pirma infrastruktūros ir esamos apsauginės konstrukcijos stabilizavimo srityje. Šie veiksmai buvo užbaigti pagal tvarkaraštį ir neviršijant biudžeto.

2007 m. atliktas AIP valdymo ir aplinkosaugos auditas patvirtino, kad esamas valdymas yra tinkamas, kaip ir pramonės bei saugos ir sveikatos priemonės. Tačiau valdymo audito išvadose pažymėta būtinybė didinti kvalifikuotų Ukrainos darbuotojų skaičių Projekto valdymo skyriuje (PVS), siekiant pakeisti priklausomybę nuo Vakarų PVS darbuotojų ir užtikrinti ilgalaikį valdymo stabilumą pradėjus eksploatuoti NSG.

Šiuo metu AIP numatyta baigti 2011 m. pabaigoje. Pagrindiniai veiksmai priklauso nuo naujo saugaus gaubto (NSG) sutarties etapų. Tikimasi, kad atlikus išsamią analizę ir parengiamuosius darbus sumažės statybos etape brangiai kainuojančių uždelsimų rizika. Geras valdymas ir visų šalių bendradarbiavimas, visų pirma Ukrainos vyriausybės ir reguliuojančių subjektų, bus esminis dalykas siekiant sėkmingai įvykdyti projektą.

Atsižvelgiant į jau įvykdytų ar tebevykdomų projektų kainą bei dabartinę NSG kainą ir pridėjus išaugusias išlaidas, buvo nustatyta bendra AIP kaina – 1 390 mln. USD.

Atsižvelgiant į 2005 m. Londone prisiimtus įsipareigojimus skirti lėšų, šiuo metu ČAF esamų lėšų pakanka sutarčiai dėl NSG sudaryti ir darbams pradėti. Tačiau pagal vėliausius paskaičiavimus esamų lėšų nepakanka projektui užbaigti. ČAF ir iš branduolinės saugos sąskaitos finansuojamiems Černobylio projektams užbaigti reikės papildomų lėšų.

AIP iš pat pradžių buvo nepakankamai finansuojamas ir toliau turės tikėtis tarptautinės bendruomenės solidarumo, o tai darosi labai sunku dėl konkurencijos prioritetų.

Tikimasi, kad Ukraina prisiims svarbesnį vaidmenį valdymo ir finansavimo srityje pagrindiniame statybos etape Černobylio teritorijoje ir imsis tvaraus priemonių valdymo pradėjus eksploatuoti NSG.